

Nr 12.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Genom en den 9 februari 1951 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 50, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Härigenom förordnas som följer.

Den utslutande rätt som enligt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk tillerkänts författare till sådant verk skall, i den mån rätten enligt bestämmelserna i nämnda lag skolat upphöra något av åren 1942—1956, gälla intill utgången av år 1957; dock skall vad nu sagts ej medföra förlängning av den skyddstid som angives i 32 § 1).

Vad i 30 § nämnda lag eller i författning, som utfärdats med stöd av samma paragraf, finnes föreskrivet om tillämpligheten av lagens bestämmelser skall gälla jämväl stadgandet i första stycket.

Genom denna lag upphäves lagen den 3 maj 1946 (nr 174) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Denna lag har ej avseende å framförande av musikaliskt verk före den 1 januari 1947.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Gällande rätt.

Gällande bestämmelser om författares befogenheter återfinnas i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk. I 1 § uppräknas de verk, som skyddas enligt lagen. Till dessa verk höra bland andra skrift, muntligt föredrag och musikaliskt verk. I 2 § angivas de huvudsakliga

befogenheter som lagen förlänar upphovsmannen till ett skyddat verk. Där stadgas, att han — med vissa inskränkningar, som angivas i lagen — äger uteslutande rätt att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk, att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, utföra musikaliskt verk eller uppföra dramatiskt eller mimiskt verk samt att medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända sitt verk. Till mångfaldigande hänföres jämväl att överföra ett verk på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning. Där ett sålunda överfört verk genom instrumentet återgives, anses detta såsom föredragande eller utförande av verket. Enligt 3 § omfatta författares nu återgivna befogenheter jämväl verket i översättning eller bearbetning.

Om skyddstidens längd gäller följande.

Författares — varmed här avses även kompositörers — rätt till sina verk varar enligt 1919 års lag i allmänhet intill 30 år efter författarens död (20 §). Delvis medförde 1919 års lag en förkortning av skyddstiden, ty enligt den därförut gällande 1877 års lag om äganderätt till skrift varade skyddet beträffande den ena av författarens viktigaste befogenheter, rätten att mångfaldiga verket, i 50 år från författarens död, medan rätten till offentligt framförande var begränsad då som nu. Enligt en övergångsbestämmelse i 1919 års lag gäller den längre skyddstiden alltjämt beträffande verk som utgivits före 1920.

Enligt 1919 års lag och dess övergångsbestämmelser varar alltså skyddstiden i allmänhet:

1. Beträffande rätten till mångfaldigande:

- a) För verk som utgivits före 1920 t. o. m. 50 år e. förf. död.
 b) » » » » senare » 30 » » » »

2. Beträffande rätten till offentligt utförande t. o. m. 30 år e. förf. död.

Särskilda regler gälla för anonyma och pseudonyma verk samt för sådana verk, som författats av flera gemensamt, icke i den betydelsen att olika personer självständigt författat skilda delar därav utan så att två eller flera gemensamt författat verket. I förra fallet varar skyddstiden 30 år från publiceringen — i detta fall utan undantag beträffande verk som äro äldre än 1919 års lag — (22 §) och i senare fallet räknas de förut angivna tiderna från den sist avlidne författarens dödsår (21 §).

I samtliga fall räknas tiden i hela kalenderår, d. v. s. skyddstiden utlöper exempelvis den 31 december trettionde året efter författarens dödsår.

Historik.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 oktober 1938 har tillsatts en kommitté, benämnd auktorrättskommittén, för att inom justitiedepartementet verkställa utredning rörande revision av gällande författningar om

rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst ävensom angående ny lagstiftning om andra närstående andliga rättigheter. Frågan om utsträckning av skyddstiden är ett av de spörsmål vars utredning uppdragits åt kommittén. Denna tillsattes 1939 för att i nordisk samverkan omarbeta vår lagstiftning om rätt till litterära och konstnärliga verk, men det nordiska arbetet hindrades i stor utsträckning genom kriget. Arbetet återupptogs med deltagande från alla de nordiska länderna först 1946, och 1949 voro kommittéerna färdiga med ett lagutkast i ämnet, i stort sett likalydande i alla länderna. Nu återstår utarbetande av motiv.

Skyddstidens längd är i de övriga nordiska länderna 50 år, och för den svenska kommitténs del innebär dess anslutning till en gemensam nordisk lagtext ett förslag om att Sverige skall införa denna längre skyddstid.

Redan under det av kriget framtvingna uppehållet i det nordiska kommittéarbetet blev frågan om skyddstidens längd i Sverige aktuell av ett särskilt skäl, nämligen att år 1942 trettio år förflutit efter August Strindbergs död. I fråga om det stora flertalet författare har ju frågan om rätten till deras verk icke stor betydelse så lång tid efter deras bortgång. Men några få av litteraturens största namn ha ännu vid den tiden en så stor läsekrets, att frågan har ekonomisk betydelse. På grund av övergångsbestämmelsen om femtioårig skyddstid för verk utgivna före 1920 skulle saken emellertid icke ens i fråga om Strindberg haft större betydelse, om det ej förhållit sig så, att det ekonomiskt viktigaste för Strindbergs arvingar varit och är uppföranderätten till hans dramatiska produktion, och denna rätt faller icke under övergångsbestämmelsen utan skulle ha upphört att gälla den 31 december 1942.

Efter motion av herr Holmbäck hemställde 1942 års riksdag till Kungl. Maj:t om förslag till provisorisk förlängning av skyddstiden för sådana litterära verk som tillkommit före den 1 januari 1920. Med anledning härav framlades vid samma riksdag i proposition nr 363 förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära verk. Propositionen bifölls av riksdagen och lagen utfärdades den 30 juni 1942 (nr 510).

Den gällde endast utföranderätt beträffande litterära verk, alltså icke rätten att mångfaldiga sådana verk och icke i något avseende rätten till musikaliska verk. Lagen innebar, att om utföranderätt till litterärt verk enligt vanliga regler skulle ha upphört vid utgången av något av åren 1942—1946, denna rätt förlängdes att gälla intill utgången av år 1947.

Av förut antydda skäl räckte den sålunda genomförda, provisoriska förlängningen icke till för att den bebådade lagrevisionen skulle hinna slutföras inom samma tid, utan år 1946 antogs en ny provisorisk lag i samma ämne. Därvid utvidgades emellertid lagen även till musikaliska verk och utsträcktes samtidigt att gälla alla rättigheter som tillkomma författare och kompositörer, icke endast utföranderätten.

I enlighet härmed fick lagen det innehåll, att den uteslutande rätt som enligt 1919 års lag om rätt till litterära och musikaliska verk tillerkänts

författare till sådant verk skulle, i den mån rätten enligt bestämmelserna i nämnda lag skolat upphöra något av åren 1942—1951, gälla intill utgången av år 1952. Lagen utfärdades den 3 maj 1946 (nr 174).

Innebörden av 1946 års lag kan sägas vara trefaldig. Den har dels i fråga om sådana utföranderättigheter till litterära verk, som skulle ha utlöpt 1942—1946, ersatt 1942 års lag — vilken nu upphävdes — och förlängt dem t. o. m. 1952,

dels i fråga om alla övriga rättigheter, som utlöpt 1942—1945, återupplivat desamma att gälla t. o. m. 1952,

dels i fråga om rättigheter av alla slag, som skulle ha utlöpt 1946—1951, förlängt dem t. o. m. 1952.

Delvis innebar 1946 års lag alltså ett återupplivande av rättigheter, som redan upphört. Det framhölls i propositionen, att detta hade sina betänkligheter, men att det å andra sidan icke vore någon principiell nyhet att införa skydd för äldre verk i vissa hänseenden, där skydd ej förut åtnjutits.

Förslag om ny provisorisk lagstiftning.

Den 20 november 1950 har *auktorrättskommittén* till chefen för justitiedepartementet avgivit förslag om en ytterligare provisorisk förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk, motsvarande 1946 års lag i samma ämne och avseende en förlängning på ytterligare fem år.

Den 17 oktober 1950 ha vidare *August Strindbergs arvingar* gjort en framställning av samma innebörd, därvid de bl. a. anfört: Den tidigare provisoriska lagstiftningen hade i avsevärd mån påverkats av hänsynen till Strindbergs efterlevandes ekonomiska förhållanden, vilka icke undergått någon förändring sedan år 1946. Samtliga arvingar vore i hög grad beroende av den avkastning som den litterära kvarlåtenskapen gäve. Möjligheten att, så länge skydd för Strindbergs verk bestode, utöva kontroll över de former, varunder de dramatiska verken komme till utförande, överskuggade emellertid vida den ekonomiska sidan av problemet.

Yttranden över auktorrättskommitténs förslag samt framställningarna från Strindbergs arvingar ha inhämtats från svenska akademien, musikaliska akademien, styrelserna för kungl. teatern och för kungl. dramatiska teatern, Sveriges författareförening, svenska bokförläggareföreningen, föreningen svenska tonsättare, föreningen svenska kompositörer av populärmusik, föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), svenska musikförläggareföreningen, föreningen Sveriges filmproducenter, folkbildningsförbundet och aktiebolaget Radiotjänst.

I samtliga yttranden har förslaget tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet av ett inom justitiedepartementet upprättat lagförslag i ämnet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, följande.

Skyddstiden för litterära och musikaliska verk är för närvarande förlängd genom en provisorisk lag. Detta sammanhänger med att hela vår lagstiftning om författarrätten och vad därmed har samband är under omarbetning. Arbetet därmed bedrivs i samverkan mellan de nordiska länderna. En av de viktigaste frågorna i denna lagrevision gäller skyddstidens längd. Skyddet varar nu i regel till 30 år efter författarens död, men i de flesta andra länder, bland dem våra nordiska grannländer, är motsvarande tid 50 år. År 1948 infördes sistnämnda tidsregel även i den sedan gammalt gällande internationella konventionen på detta område, Bernkonventionen, och om vi vilja ratificera denna konvention i dess senaste lydelse måste vi alltså ändra vår lag på den punkten.

Det är emellertid icke anledning att föregripa detta avgörande, utan saken bör prövas i sitt sammanhang, då det fullständiga lagförslaget framlägges. Emellertid har det ansetts oskäligt, att de rättigheter för vilka skyddstiden utlöper medan man väntar på förslagets genomförande, skola definitivt gå förlorade, även om tiden sedermera i princip utsträcker. Vad som särskilt har aktualiserat denna fråga är att år 1942 skyddstiden för utföranderätten till August Strindbergs dramatiska arbeten skulle ha utlöpt, vilket varit beklagligt icke minst därför att hans arvingar äro mycket beroende av inkomsterna av dessa rättigheter. En viktig synpunkt har också varit behovet av skydd mot förvanskningar av Strindbergs verk. Därför förlängdes skyddstiden för utföranderätt provisoriskt genom en särskild lag 1942, vilken av nu antydda skäl kom att kallas »lex Strindberg». År 1946 ersattes denna av en ny provisorisk lagstiftning, som inbegrep alla rättigheter till såväl litterära som musikaliska verk. Utvidgningen i fråga aktualiserades av att skyddstiden för kompositören Emil Sjögrens verk skulle ha utlöpt kort därefter, och 1946 års provisoriska lag har därför stundom kallats »lex Sjögren».

1946 års lag täcker de rättigheter för vilka skyddstiden skulle ha utgått under tiden 1942—51, och meningen var att revisionen av författarrätten skulle ha medhunnits till 1951. Detta har emellertid icke kunnat genomföras, och auktorrättskommittén, som är sysselsatt med detta lagstiftningsarbete, har därför föreslagit ännu en provisorisk förlängning på fem år. Det framhålles, att lagrevisionen icke skall behöva taga så lång tid, men att 1942 års lag ursprungligen avsåg fem år och 1946 års lag ytterligare fem, och då har det ansetts enklast att även denna förlängning gäller samma tid. Oförutsedda hinder kunna ju dessutom uppkomma för lagförslagets genomförande. Kommittén har framlagt ett förslag till ny provisorisk lag, som nära ansluter sig till 1946 års lag.

I samtliga yttranden, som inforrats över förslaget, har detta tillstyrkts, och jag vill biträda detsamma. Samma skäl för åtgärden föreligga nu som 1946, och vad som föreslås bör ses endast som en förlängning av den redan gällande provisoriska lagens giltighetstid. Även beträffande lagens detaljutformning vill jag i likhet med kommittén föreslå, att denna helt ansluter sig till 1946 års lag.

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet.

Frågan om revision av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk är föremål för utredning av auktorrättskommittén. Enligt direktiven skall kommittén undersöka möjligheterna för en gemensam nordisk lagstiftning på förevarande område. F. n. föreligga i Danmark, Finland, Norge och Sverige i stort sett likalydande lagutkast i ämnet. Det återstår för Sveriges del att utarbeta motiv. Frågan om en förlängning av den nu stadgade trettioåriga skyddstiden är ett av de problem vars utredning uppdragits åt kommittén. I avvaktan på resultatet av denna utredning förlängdes provisoriskt genom lag den 30 juni 1942 skyddstiden för rätten till offentligt utförande beträffande litterära verk, för vilka rätten eljest skulle ha upphört vid utgången av något av åren 1942—1946, intill utgången av år 1947. Som skäl för denna lagstiftning anfördes, förutom att Strindbergs verk behövde skyddas mot förvanskning och att hans arvingar vore mycket beroende av de inkomster som uppförandet av hans verk lämnade, att det vore angeläget att förhindra att — för den händelse Sverige överginge till den i grannländerna gällande principen om en femtioårig skyddstid — en lucka uppstode genom att en skyddstid utginge som efter något eller några år skulle ha förlängts med ytterligare tjugu år.

Genom lag den 3 maj 1946 ersattes 1942 års lag av en ny provisorisk lagstiftning, som omfattade alla rättigheter till såväl litterära som musikaliska verk, för vilka skyddstiden skulle ha utgått under tiden 1942—1951. Man räknade då med att revisionen av författarrätten skulle ha medhunnits till 1951. För 1946 års lag anfördes motsvarande skäl som för 1942 års lag.

Enär revisionen av författarrätten ännu icke kunnat genomföras, har nu fråga uppstått om ytterligare provisorisk förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk, motsvarande 1946 års lag i samma ämne och avseende en förlängning på fem år. Härvid har anförts, att de sakliga skälen för en förlängning i stort sett vore desamma som tidigare. Den nu föreslagna lagen borde ses endast som en förlängning av den redan gällande provisoriska lagens giltighetstid och anslöte sig även beträffande detaljutformningen till 1946 års lag.

Genom 1946 års lag, som trädde i kraft den 8 juni samma år, återupp-

livades bl. a. de uteslutande rättigheter till offentligt utförande av musikaliska verk, som utlöpt under tiden 1942—1945, att gälla till utgången av 1951. Lagen upptager beträffande sådana rättigheter en övergångsbestämmelse av innehåll att det intill den 1 januari 1947 skulle vara fritt att framföra musikaliskt verk, för vilket den trettioåriga skyddstiden utlöpt under något av åren 1942—1945. Nu föreslås att, eftersom den föreslagna lagen är avsedd att helt ersätta 1946 års lag, sagda övergångsbestämmelse skall upptagas även i den nya lagen.

Emellertid återupplivades genom 1946 års lag jämväl vissa rättigheter med avseende på mångfaldigande av såväl litterärt som musikaliskt verk. Därest sålunda ett verk av en författare eller tonsättare, vilken avlidit under tiden den 1 januari 1912—den 31 december 1915, utgivits efter den 1 januari 1920, skulle skyddstiden enligt huvudregeln i 1919 års lag om rätt till litterära och musikaliska verk ha utlöpt med utgången av trettionde året efter det, under vilket författaren eller tonsättaren avlidit, d. v. s. något av åren 1942—1945, men till följd av stadgandena i 1946 års lag återupplivades i sådant fall skyddstiden intill utgången av år 1951. För denna situation innehåller 1946 års lag icke någon övergångsbestämmelse. Det lär dock kunna förutsättas, att sagda lag icke avsåg att möjliggöra ett inskridande mot mångfaldigande av sådant verk som skett under tid då detta varit fritt. Med hänsyn till att detta fall torde ha ringa praktisk betydelse, synes någon övergångsbestämmelse i nyss nämnt hänseende ej erfordras i den nu föreslagna lagen.

Utskottet, som finner sig kunna godtaga de av departementschefen åberopade skälen för den nya provisoriska lagstiftningen, har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Härigenom har utskottet dock icke tagit ställning till frågan om en allmän förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 50, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 7 mars 1951.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Lodenius, Olofsson, Cassel, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Ivar Nilzon, Lindgren och Georg Pettersson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud, Johansson i Norrfors, Lindberg, Landgren, Håstad och fru Gärde Widemar*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.